

İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları performans değerlendirme: Bir kamu hastanesi örneği

Occupational health and safety applications performance evaluation: An example of a public hospital

Ali Arslanoğlu¹, Güven Bektemür², Samet Yaşar³

Yazar Bilgileri/ Author Information:

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, İstanbul

³Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul

Anahtar Kelimeler:

Güvenlik, İş Sağlığı, İş Güvenliği

Key Words:

Safety, Occupational Health, Occupational Safety

Yazışma Adresi/Address for correspondence:

syasaroglu60@gmail.com

Gönderme Tarihi/Received Date:

17.05.2020

Kabul Tarihi/Accepted Date:

17.05.2020

Yayımlanma Tarihi/Published Online:

30.06.2020

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, hastanede uygulanan iş sağlığı ve güvenliği faaliyetlerinin ne kadarının sağlıklı bir şekilde gerçekleştirildiğinin ortaya konması ile beraber bu uygulamaların performansının belirlenmesidir. **Yöntem:** Araştırma anketi: 5 adet sosyo-demografik soru 30 adet İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları Performans Değerlendirme Ölçeği maddesi olmak üzere toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Kesitsel ve tanımlayıcı bir çalışma tasarımı kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde faaliyet gösteren bir kamu hastanesinde çalışan 350 oluşturmaktadır. Çalışanlara basit rastgele yöntem ile ve çalışmaya katılmayı kabul edilen 120 kişiye anket uygulanmıştır. **Bulgular:** Katılımcıların %53,3'ü kadın, %63,3'ü bekar, %33,3'ü 25-30 yaş aralığında, %40'ı lisans mezunu ve %35,7'sinin 5 yıl ve altı süredir meslekte olduğu görülmektedir. Toplam alınan puan ortalaması 94,333 olarak bulunmuştur. **Sonuç:** Katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği performans algısı puan ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Kadınlar ile erkekler arasında anlamlı farklılık yoktur. Evliler ile bekarlar arasında anlamlı fark vardır. Bekarların puanları daha yüksektir. Yaş açısından anlamlı bir fark yoktur. Öğrenim durumuna göre anlamlı fark yoktur.

ABSTRACT

Objective : The aim of the study is to determine the performance the health and safety activities performed in the hospital in a healthway. **Method:** There search question nair consist of 35 items, 5 of which are socio-demographic questions and 30 of which are occupational health and safety practices performance evaluation scale. A cross – sectional and descriptives study design was used. The population of the study consist of 350 people working in a public hospital in Istanbul. A question nair was applied to 120 employees how are accepted to participate in study by simpler and ommethod. **Results:** A % 53,3 the participants were women % 63,3 were single % 33,3 were between 25-30 years of age , % 40 were under graduate and % 35,7 were in the profession for 5 years and under. The average total score was found to be 94,333.

GİRİŞ

Yönetimsel etkinliğin sağlanması ve örgütsel stratejilerin etkin biçimde uygulanması örgütsel performansın iyileştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır (1). Yöneticilerin, yöneticisi oldukları işletmenin performansını yükseltebilmeleri ve karlılığın sürekli hale getirilebilmesi, çevredeki gelişmeleri görme yeteneği ve bunları gelecekteki sonuçlarla uyumlu biçimde değerlendirmeye bağlıdır (2).

Genellikle örgütler için performansın anlamı yalnızca karlılık ve finansal gelirler ile sınırlı olarak anlaşılmaktadır (2). Ancak son yirmi yıl içerisinde performans ölçümü ve yönetimine ilgi artmış, performansla finansal açıdan

odaklanmak yerine finansal olmayan perspektiften bakmaya doğru bir yöneliş olmuş (3) ve yakın zamanlardan itibaren, maliyet ile ilgili parametrelere ek olarak kalite ve hizmetlerin geliştirilmesine vurgu yapan bir yol izlenmiştir (4) .

Performans ölçüm ve yönetiminde yaşanan bu değişim süreci sağlık hizmetleri alanına da yansımıştır. Performans yönetimi, yönetim biliminden sağlık alanına adapte edilmiş bir kavramdır. Bilindiği gibi birçok ülke ve kurum sağlık sistemlerini çeşitli amaçlar için değerlendirmektedir. Sağlık sunucuları ölçülen performanslarına göre sınıflandırılmakta ve teşvikler almaktadır. Ancak hala, tüm dünyada genel

kabul görmüş performans ölçüm modelleri ve bilgi sistemi tasarımlarına temel oluşturabilecek standartlar bulunmamaktadır (5) .

Hastanelerde Performansın Ölçümü

Sağlıkta performans değerlendirmede kullanılan başlıca kavramlar arasında etkililik, verimlilik ve eşitlik yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi mikro ölçekte ve klinik düzeyde bakıldığında klinik etkililik kavramı; daha fazla tıbbi bakım hizmeti sunarak hastaların sağlığına kavuşturulmasını ifade etmektedir. Etkililik kavramı makro ölçekte başka bir deyişle genel nüfus düzeyinde düşünüldüğünde ise; tıbbi ve tıbbi olmayan hizmetler yolu ile geniş nüfus kesimlerinin sağlıklarının iyileştirilmesini ifade etmektedir. Verimlilik kavramı ise üretim verimliliği ve kaynak tahsisi verimliliği olarak ele alındığında; üretim verimliliği, minimum maliyet ile hizmet üretecek ölçüde girdi kullanımını, tahsis verimliliği ise, mevcut kaynaklar ile sağlıkta maksimum iyileştirmeler yapabilmek için girdilerin doğru biçimde dağıtılmasını ifade etmektedir. Eşitlik kavramı ise insanlar arasında adil bir sağlık hizmeti dağılımı sağlamak ve sağlığa erişimdeki farklılıkları ortadan kaldırmayı ifade etmektedir (6) .

Kavram	Mikro: Klinik	Makro: Genel Nüfus
Etkililik	Klinik Etkililik; tıbbi bakım hizmetleri yolu ile hastaların sağlığına kavuşturulması	Genel Nüfus Düzeyinde Etkililik; tıbbi olan ve olmayan hizmetler yolu ile geniş toplum kesimlerinin sağlığını iyileştirmek
Verimlilik	Üretim Verimliliği; minimum maliyet ile hizmet üretecek ölçüde girdi kullanımı	Tahsis Verimliliği; mevcut kaynaklar ile sağlıkta maksimum iyileştirmeler yapabilmek için girdilerin doğru biçimde dağıtılması
Eşitlik	Süreç Eşitliği (Procedural Equity); insanlar arasında adil bir sağlık hizmeti dağılımının sağlanması	Mutlak Eşitlik (Substantative Equity); insanlar arasında sağlığa erişimdeki farklılıkları ortadan kaldırmak

Kaynak: Aday, Begley, Lairson, Balakrishnan, (2007)

Araştırma

Araştırmanın amacı, hastanede uygulanan iş sağlığı ve güvenliği faaliyetlerinin ne kadarının sağlıklı bir şekilde gerçekleştirildiğinin ortaya konması ile beraber bu uygulamaların performansının belirlenmesidir.

İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları performans değerlendirme üzerine etkisini detaylı şekilde araştırmaktır. Bu maksatla iki kademeli bir araştırma tasarlanmıştır. İlk önce kavramlara ait konuların anlaşılması için keşfedici bir araştırma yürütülmüştür.

İkinci aşamada ise, anketler hazırlanmıştır ve bu anketlerle tespit edilmiş olan sorular için yanıtlar aranmıştır.

İkinci aşamadaysa, açıklayıcı (sebeup/sonuç) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemi seçmenin nedenleri ise, birinci aşamada detaylı bir biçimde araştırılan kavramlara ait hipotezleri oluşturmak, aralarında olan ilişkileri kavramak, bu ilişkileri açıklamak, hipotezlerin doğru olup olmadığını istatistikî yöntemler ile sınamak ve ilişkilerini sonuçlandırmaktır.

Araştırmanın ölçeklerinde kullanılmış olan değişkenler, yapılmış olan literatür taramaları esnasında titiz bir şekilde incelenip belirlenen ve farklı insanlar tarafından değişik hakemli makaleler ve tezlerde kullanılmış olan, orijinali İngilizce ve Türkçe olan ölçeklerdir. Ölçeklerde yer almış olan maddeler, bilimsel yöntemlerle geliştirilen, geçerlilikleri ve güvenilirlikleri yapılmış araştırmalarla test edilen ve kullanılabilirliği tespit edilen maddelerdir.

Araştırmada veri toplama metodu olarak daha önceden hazırlanan, geçerliliği ve güvenilirliği yapılan ölçekler kullanılmıştır. Kapalı uçlu maddelere yer verilen ve yüz yüze görüşmeyle uygulanan anket yöntemi kullanılmıştır. Yüz yüze anket metoduna, cevaplanma oranının üst seviyede olması, gözlem yapmaya fırsat sağlaması vb. avantajlarından dolayı öncelik verilmiştir.

Araştırmanın Analizi ve Bulguları

Tablo 1 incelendiğinde; cinsiyetlerine bakıldığında, %53,3'ü kadın ve %46,7'sinin erkek olduğu görülmüştür. Medeni durumlarına bakıldığında; %36,7'si evli ve %63,3'ü bekârdır. Genel olarak bakıldığında %55,5'i 30 yaş altında olduğu görülmektedir. Öğrenim durumlarına bakıldığında; %40,0'ının lisans mezunu olduğu görülmektedir. Hizmet sürelerine bakıldığında; %35,7'sinin 5 yıl ve altında çalıştığını beyan etmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere araştırması yapılan ve 120 kişiye uygulanan ölçeğin toplam 28 maddesine Cronbach Alpha güvenilirlik testi uygulanmıştır. Sonuç olarak Performans değerlendirme ölçeğinin değeri 0,939 bulunmuştur. Bu sonuçlara göre araştırma ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilir

Tablo 3'de görüldüğü gibi katılımcıların alabileceği minimum puan 30, maksimum puan 150'dir. Buna göre iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları puan ortalaması ortalamanın biraz üzerindedir.

Tablo 4'de görüldüğü üzere çalışanların iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacı ile t testi yapılmıştır. T testi sonuçlarına göre; çalışanların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları için t testi sonucuna göre kadınlar ile erkekler arasında anlamlı bir fark yoktur (t=.421, p<,05).

Tablo 1: Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	64	53,3
	Erkek	56	46,7
	Toplam	120	100
Medeni Durum	Evli	44	36,7
	Bekâr	76	63,3
	Toplam	120	100
Yaş	24 ve altı	24	22,2
	25-30	36	33,3
	31-35	12	11,1
	36-40	20	18,5
	41 ve üstü	16	14,8
	Toplam	120	100
Öğrenim Durumu	İlköğretim	12	10
	Lise	24	20
	Ön lisans	16	13,3
	Lisans	48	40
	Lisansüstü	16	13,3
	Doktora	4	3,3
	Toplam	120	100
Hizmet Süresi	5 yıl ve altı	40	35,7
	6-10	36	32,1
	11-15	4	3,6
	16-20	12	10,7
	21 yıl ve üstü	20	17,9
	Toplam	120	100

Tablo 2: Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Sonuçları

Kullanılan Ölçekler	Cronbach Alfa	Madde Sayısı
Performans değerlendirme ölçeği	,939	28

Tablo 4: Katılımcıların İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları Algısının Cinsiyete Göre Sonuçları

	Cinsiyet	n	x	s.s	T değeri	P değeri
İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları	Kadın	64	95,214	23,73	,421	,675
	Erkek	56	93,384	21,24		

Tablo 5: Katılımcıların İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları Algısının Medeni Duruma Göre Sonuçları

	Medeni Durum	n	x	s.s	T değeri	P değeri
İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları	Evli	44	85,800	18,49	-3,339	,001
	Bekar	76	99,392	23,21		

Tablo 6: İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları Algısının Çalışma Sürelerine Göre Sonuçları

	Çalışma Süreleri	n	Mean R	Ki-Kare	p	fark
İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları	5 yıl ve altı (1)	40	56,50	26,573	0,000	1-3, 1-4
	6-10 (2)	36	57,10			
	11-15 (3)	4	6,50			
	16-20 (4)	12	12,50			
	21 yıl ve üstü (5)	20	52,10			

Tablo 3: Katılımcıların İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları puan sonuçları

	x	Ss.	Min.	Max.
Puan	94,333	22,48	30	150

Tablo 5’de görüldüğü üzere çalışanların iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının medeni duruma göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacı ile t testi yapılmıştır. T testi sonuçlarına göre; çalışanların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları için t testi sonucu göre evliler ile bekarlar arasında anlamlı bir fark vardır ($t=-3,339$, $p<,05$). Buna göre bekarların algılama puanı evlilere göre daha yüksektir. Bunun nedenin çocuk sahibi olamayan ve bekar olan çalışanların güven konusunda daha rahat oldukları düşünülmektedir.

Tablo 6’da görüldüğü üzere iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları için yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmış farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonucunda aradaki farkların anlamlı olduğu bulunmuştur ($Ki-KARE=26,573$, $p<,05$). Farkların hangi ortalamalar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden “Mann-Whitney U” testi uygulanmıştır. 5 yıl ve altı, 6-10 yıl arasında ve 21 yıl üstü çalışanların puan ortalamalarının 11-15 ve 16-20 yaş arasında olanlar ortalamalarından daha yüksek olduğu ve anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

Tablo 7’de görüldüğü üzere çalışanların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları algısının yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmış farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan tek faktörlü Kruskal Wallis sonucunda aradaki farkların anlamlı olmadığı görülmüştür ($Ki-Kare=6,034$, $p>,05$).

Tablo 7: İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları Algısının Yaşa Göre Sonuçları

	Yaş	n	Mean R.	Ki-kare	p
İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları	24 ve altı	24	51,8350,00	6,034	,197
	25-30	36			
	31-35	12			
	36-40	20			
	41 ve üstü	16			

Tablo 8: İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları Algısının Öğrenim Durumuna Göre Sonuçları

	Öğrenim Durumu	n	Mean R.	Ki- kare	p
İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları	İlköğretim	12	41,17	7,788	,168
	Lise	24	60,10		
	Ön lisans	16	54,50		
	Lisans	48	54,83		
	Lisansüstü	16	46,50		
	Doktora	4	86,50		

Tablo 8’de görüldüğü üzere çalışanların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları algısının öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan tek faktörlü Kruskal Wallis sonucunda aradaki farkların anlamlı olmadığı görülmüştür (Ki-Kare=7,788, p>0,05).

SONUÇ

Katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği performans algısı puan ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Kadınlar ile erkekler arasında anlamlı farklılık yoktur. Evliler ile bekarlar arasında anlamlı fark vardır. Bekarların puanları daha yüksektir. Yaş açısından anlamlı bir fark yoktur. Öğrenim durumuna göre anlamlı fark yoktur, İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önlemler almak işverenin görev ve sorumluluğundadır.

Kişiler performans algısı düşük ise kendisini güvende hissetmemektedir. Çalışanların kendilerini güvende hissedebilmeleri ve gerekli önlemleri uygulamaları için tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Malina M. A. and Selto F. H. , (2004) , ‘ Choice and Change of Measures in Performance Measurement Models ’ , Management Accounting Research , 15, 441-469
2. Eker M. ve Pala F. , (2008) , ‘The Effect of Competiton, Just in Time Production and Total Quality Management on The Use of Multiple Performance Measures : An Emprical Study’ , Journal of Economics and Social Research , 10, 35-72.
3. Otley D. (1999) ‘Performance Management: A Framework for Management Control Systems Research’ Management Accounting Research , 10, 363-382.
4. Amaratunga D. and Baldry D. , (2002) , ‘Moving From Performance Measurement to Performance Management ’ , Facilities, 20, 217-223
5. Beyan O.D. , (2010) , ‘ A New Ontologyand Knowledge Base System for Performance Measurement in Healthcare’ , Doctoral Thesis, The Department of Health Informatics , Middle East Technical Universty , Ankara.
6. Aday L. A. Begley C. E. Lairson D. R. Balkrishman R. , (2007) , Evaluating The Healthcare System Effectiveness. Efficiency and Equity, Third Edition, Health Administration Press, Chicago , Illinois , Academy Health , Washington , D.C